

Orgelerfgoed in de kijker

Van Iberische orgelkunst tot Vlaams erfgoed

Deze nieuwsbrief licht een tipje van de sluier op over de vijf bijdragen die in het septembernummer van *Orgelkunst* aan bod komen.

We beginnen in het Spanje van de 17de eeuw, waar Francisco Correa de Arauxo met zijn *Facultad orgánica* een mijlpaal uit de orgelliteratuur naliet. Vierhonderd jaar na de publicatie blijft deze verzameling een referentiewerk voor organisten en onderzoekers.

Vervolgens maken we kennis met Domenico Zipoli (1688-1726), een componist die zijn succesvolle loopbaan in Europa achter zich liet om als jezuïet naar Zuid-Amerika te trekken. Zijn levensverhaal toont hoe muziek grenzen en continenten kon overstijgen.

Dichter bij huis richten we de aandacht op twee recent gerestaureerde orgels: het Le Royer/Smets-orgel van Leerbeek en het Bremser-orgel van de Kouterkapel in Zele.

Tot slot kijken we naar een hedendaags erfgoedverhaal. Het Van Leeuwen-orgel dat vanuit Ridderkerk (NL) naar Overpelt verhuisde, bewijst dat ook jongere instrumenten via een doordachte herbestemming opnieuw tot klinken kunnen gebracht worden.

Traditie en vernieuwing in de Iberische orgelkunst

Met *Facultad orgánica* liet Francisco Correa de Arauxo (1584-1654) niet alleen een indrukwekkend muzikaal oeuvre na, maar ook een waardevolle bron voor onze kennis van de historisch geïnformeerde uitvoeringspraktijk. De bundel biedt een uitzonderlijke inzicht in de manier waarop organisten in zijn tijd dachten over techniek, interpretatie en klankvorming.

Correa's muziek bevindt zich op het snijvlak van de renaissance en

de vroegbarok. Zijn *tiento*'s bouwen voort op de polyfone traditie, maar verrassen tegelijk door hun virtuositeit, harmonische durf en expressieve kracht. Vooral de *tiento de medio registro*, waarbij afzonderlijke stemmen door verschillende registers worden benadrukt, tonen hoe nauw compositie en instrument met elkaar verbonden waren.

Bijzonder waardevol zijn Correa's aanwijzingen over ornamentiek, vingerzettingen, maatsoorten en registratie. Begrippen als *glosas*, *adornos* en *ayrezillo* maken

duidelijk dat versieringen en ritmische vrijheid geen bijkomstigheden waren, maar wezenlijke onderdelen van de muzikale stijl. Ook het historische instrumentarium speelt een belangrijke rol bij de interpretatie van Correa's muziek. De klankwereld van de Spaanse renaissance-orgels in middentoonstemming met kleurrijke registratiemogelijkheden, bepaalt in sterke mate de expressieve mogelijkheden van deze werken.

Domenico Zipoli: een man van twee werelden

Domenico Zipoli (1688-1726) behoort tot de bekende componisten uit de Italiaanse barok. Zijn levensverhaal overschrijdt zowel geografische als culturele grenzen.

Geboren in het Toscaanse Prato ontwikkelde hij zich al snel tot een veelbelovend componist. Na studies in Florence, Napels en Rome bouwde hij een succesvolle carrière uit als organist en componist. Zijn bundel *Sonate d'Intavolatura per Organo e Cembalo* behoort tot het bekende repertoire voor organisten en klavecinisten.

Op het hoogtepunt van zijn succes besloot Zipoli echter een totaal andere weg in te slaan. Hij trad toe tot de jezuïetenorde en vertrok naar Zuid-Amerika. In de missiegebieden van het huidige Argentinië, Paraguay en Bolivia werd muziek een belangrijk instrument voor onderwijs, evangelisatie en culturele uitwisseling. Zipoli speelde hierin een centrale rol. Hij componeerde, gaf les en hielp mee aan de uitbouw van een rijk muziekleven binnen de missieposten. Zijn werk verbond Europese baroktradities met lokale muzikale praktijken en creëerde zo een culturele synthese. Hoewel hij reeds op 38-jarige leeftijd overleed, bleef zijn invloed nog lang nazinderen.

Het Le Royer/Smets-orgel van Leerbeek

Het orgel van de Sint-Pieterskerk in Leerbeek ontstond uit een samenspel van verschillende bouwfasen en vertegenwoordigt meer dan een eeuw Zuid-Nederlandse orgelbouw.

De oorsprong ligt bij Nicolas II Le Royer die het orgel in 1648 bouwde voor een Brussels klooster. In 1784 werd het orgel verkocht aan Leerbeek en werd het ingrijpend aangepast door orgelmaker Stephanus Smets, waardoor het zijn huidige historische karakter kreeg.

De restauratiegeschiedenis kende een bijzonder lang en complex verloop. Sinds de bescherming van het instrument in 1979 werden verschillende restauratievisies verdedigd. Sommigen wilden terugkeren naar de toestand van 1648, anderen benadrukten het belang van de latere ingrepen van Smets.

Na jaren van overleg, onderzoek en juridische procedures werd uiteindelijk gekozen voor een restauratie die de toestand van 1784 als uitgangspunt neemt. Daardoor blijven zowel het werk van Le Royer als de historische bijdrage van Smets zichtbaar.

Het resultaat is een instrument dat opnieuw zijn plaats kan innemen als belangrijk referentiepunt voor de studie van de Zuid-Nederlandse orgelbouw.

Het Bremser-orgel van de Kouterkapel te Zele

Het Bremser-orgel van de Kouterkapel in Zele is een van de oudste bewaarde orgels van de streek en is gehuisvest in een kapel die dateert uit 1645.

In 1664 kreeg Jan Bremser de opdracht om een orgel te bouwen, dat in 1665 voltooid werd. Samen met het doksaal, orgelmeubel en organistenzitje vormt het een uitzonderlijk historisch geheel.

Doorheen de eeuwen werd het orgel meermaals hersteld en aangepast. Vooral de verbouwing van 1875 tastte het oorspronkelijke barokke karakter sterk aan.

In de 20ste eeuw raakte het instrument steeds verder in verval en werd het nauwelijks nog bespeelbaar.

Dankzij historisch en technisch onderzoek kon de oorspronkelijke toestand grotendeels worden gereconstrueerd.

Vandaag klinkt het opnieuw als een waardevol stuk Zeels muzikaal, religieus en cultureel erfgoed.

Het Van Leeuwen-orgel in de Sint-Martinuskerk van Overpelt

De vijfde en laatste bijdrage beschrijft het Van Leeuwen-orgel uit 1959 dat uit de Boezemkerk in Ridderkerk (NL) naar de Sint-Martinuskerk van Overpelt werd overgeplaatst.

Het neobarokke instrument uit 1959 is integraal bewaard en bevat enkel metalen pijpwerk. Het telt 18 registers verdeeld over twee klavieren en pedaal.

De artikelen in het septembernummer werden geschreven door respectievelijk André Poortvliet, Annelies Focquaert, Nico Declerck, Antoon Fauconnier en Bart Wuilmus.

Concertagenda

augustus				
za 01	12:00	Kortrijk	Mattheuskerk begijnhof	Peter Vansweevelt
	15:00	Hasselt	Sint-Quintinuskerk	Ignace Michiels
zo 02	16:00	Kontich	Sint-Martinuskerk	Ben Van Nespen
ma 03	12:00	Brasschaat	Sint-Antoniuskerk	Paul Dinneweth
	20:00	Koksijde	Onze-Lieve-Vrouw ter Duinenkerk	Arno Hartmann
di 04	20:30	Brugge	Sint-Salvatorskerk	Arno Hartmann
wo 05	20:00	Oostende	Sint-Petrus- en Pauluskerk	Peter Ledaine
do 06	11:30	Sint-Niklaas	Sint-Nicolaaskerk	Jan Van Landeghem
	20:00	Gent	Sint-Baafskathedraal	Frédéric Deschamps
	20:00	Nieuwpoort	Onze-Lieve-Vrouw ter Duinenkerk	Francisco Javier López García
vr 07	10:00	Keerbergen	Sint-Michielskerk	Sandra Van der Gucht
	19:30	Gullegem	Sint-Amanduskerk	William Buysse
	20:30	Brugge	Sint-Salvatorskerk	Carlos Paterson
za 08	12:00	Kortrijk	Mattheuskerk begijnhof	Jan Vermeire
	12:00	Sint-Truiden	Collegiale O.-L.-V.-kerk	Hera Wyckers
	21:00	Wilrijk	O.L.V. van de Rozenkranskerk	Ben Van Nespen
ma 10	12:00	Brasschaat	Sint-Antoniuskerk	Nathan Kerstens
di 11	20:30	Brugge	Sint-Salvatorskerk	Ignace Michiels
do 13	11:30	Sint-Niklaas	Sint-Nicolaaskerk	Hera Wyckers
	20:00	Gent	Sint-Baafskathedraal	Lee Hyelin
	20:00	Veurne	Sint-Walburgakerk	Aleš Nosek
vr 14	10:00	Keerbergen	Sint-Michielskerk	Erwin Van Bogaert
	20:30	Brugge	Sint-Salvatorskerk	Michaela Káčerková
za 15	16:00	Tongeren-Borgloon	Basiliek van Tongeren	Luc Ponet
	17:00	Haringe	Sint-Martinuskerk	Jan Vermeire
	18:30	Mol	Sint-Pieter en Pauwelkerk	Carl Van Eyndhoven
ma 17	12:00	Brasschaat	Sint-Antoniuskerk	Natavan Guliyeva
	20:00	Koksijde	Onze-Lieve-Vrouw ter Duinenkerk	Jan Vermeire
di 18	20:30	Brugge	Sint-Salvatorskerk	Konstantin Reymaier
wo 19	20:00	Oostende	Sint-Petrus- en Pauluskerk	Peter Ledaine
do 20	11:30	Sint-Niklaas	Sint-Nicolaaskerk	Katrien Mannaert
	20:00	Gent	Sint-Baafskathedraal	Jan Vermeire
vr 21	10:00	Keerbergen	Sint-Michielskerk	Denis Roosen
ma 24	12:00	Brasschaat	Sint-Antoniuskerk	Koen Maris
wo 26	20:00	Oostende	Sint-Petrus- en Pauluskerk	Peter Ledaine
do 27	11:30	Sint-Niklaas	Sint-Nicolaaskerk	Emmanuel Van Kerckhoven
	20:00	Gent	Sint-Baafskathedraal	Nicolas De Troyer
vr 28	10:00	Keerbergen	Sint-Michielskerk	Marie Petit
za 29	18:30	Mol	Sint-Pieter en Pauwelkerk	Bernard Winsemius
zo 30	15:00	Antwerpen Linkeroever	Sint-Anna-ten-drieënkerk	Ignace Michiels

september

za 05	15:00	Hasselt	Sint-Quintinskathedraal	Paul Steegmans
zo 06	16:00	Kontich	Sint-Martinuskerk	Bart Verheyen
di 08	12:15	Leuven	kapel Romaanse Poort	Ludovico Silvestri
za 12 zo 13	10:00	Nederzwalm	Alle-Heiligenkerk	orgelevent (zie actualia)
za 12	12:00	Sint-Truiden	Collegiale O.L.V.-kerk	Pierre Thimus
zo 13	13:30	Leuven	Sint-Pieterskerk	Leuven orgelt en beiert (zie actualia)
di 22	12:15	Leuven	kapel Romaanse Poort	Marie Petit
zo 27	15:00	Antwerpen Linkeroever	Sint- Anna-ten- Drieënkerk	Joannes Thuy
	16:00	Hoboken	O.L.V.-Geboortekerk	Natavan Guliyeva

oktober

vr 02	20:00	Brugge	Sint-Salvatorskathedraal	Shin-Young Lee
za 03	15:00	Hasselt	Sint-Quintinskathedraal	Tuuli Rähni
zo 04	15:00	Overpelt	Sint-Martinuskerk	Bart Wuilmus
	16:00	Kontich	Sint-Martinuskerk	Peter Strauven
za 10	12:00	Sint-Truiden	Collegiale O.L.V.-kerk	Arnaud Van De Cauter
di 20	12:15	Leuven	kapel Romaanse Poort	Luc Ponet

Wenst u in de toekomst de door u georganiseerde concerten in Vlaanderen in deze nieuwsbrief en in ons tijdschrift op te nemen?

Voer tijdig de nodige gegevens online in via dit [formulier](#).

Alle mededelingen over orgelevenementen in Vlaanderen en daarbuiten zijn welkom

bij voorkeur in een Word-document via mail@orgelkunst.be

Colofon

Deze digitale nieuwsbrief is een uitgave van Orgelkunst vzw, Overhemstraat 28 A, 3320 Hoegaarden
mail@orgelkunst.be

Verantwoordelijke uitgever: stijn.hanssens@orgelkunst.be

Redactie: luk.bastiaens@orgelkunst.be

De vereniging kan niet aansprakelijk worden gesteld voor mogelijke foutieve inhoud die door derden aangeleverd of elders gepubliceerd is.

www.orgelkunst.be is dé online ontmoetingsplek voor liefhebbers van orgelmuziek, orgelbouw en historische orgels in Vlaanderen. De website herbergt een rijk archief aan informatie, artikelen en orgelpublicaties, waaronder een digitale bibliotheek met alle uitgaven van het tijdschrift *Orgelkunst*.

Abonneren & inloggen

Een **abonnement** op *Orgelkunst* geeft toegang tot exclusieve content op de website, zoals de volledige digitale jaargangen van het tijdschrift, een tijdlijn met een overzicht van 500 jaar Vlaamse orgelgeschiedenis in een notendop en een uitgebreide bibliografie over Vlaamse orgelonderwerpen.

Er zijn drie abonnementsformules: **papierabonnement** én online, enkel **online** en een **steunabonnement** voor hen die *Orgelkunst* een bijzonder warm hart toedragen.

Je dient eerst een abonnement te nemen alvorens je kan **inloggen** op de website.

Alle beschikbare publicaties (tijdschriften en cd's) kunnen eenvoudig online besteld worden.

Om optimaal gebruik te maken van alle functies van de site, maak je een **account** aan. Rechts bovenaan de startpagina vind je de knop 'Aanmelden'.

- Vul uw emailadres in en maak een paswoord aan
- Na bevestiging kan je inloggen.

Tijdschriften digitaal beschikbaar

Een van de belangrijkste troeven van [orgelkunst.be](http://www.orgelkunst.be) is het digitale archief met alle gepubliceerde jaargangen van *Orgelkunst*.

- Ga naar de sectie 'Tijdschrift' in het hoofdmenu.
- Kies het jaartal of nummer dat je zoekt; sommige jaargangen zijn vrij toegankelijk, andere zijn enkel beschikbaar voor ingelogde betalende abonnees.

Register

Het register is een doorzoekbare pdf van artikeltitels en auteurs uit de tijdschriften van 1978 tot heden.

[Orgelkunst.be](http://www.orgelkunst.be) biedt een schat aan historisch materiaal, toegankelijk en overzichtelijk gepresenteerd.

Steun ons en neem een abonnement of hernieuw je abonnement online via www.orgelkunst.be/abonneren

Neem gerust contact mocht je nog verdere vragen hebben:
mail@orgelkunst.be

